

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חולמ סוכר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 5775333-03

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 829

מסכת כתובות ס"ט - ע"ה ♦ אבות ה', י' - ה', ט"ז

בס"ד, כ"ג ניסן תשע"ה

השבוע בגליון

- ♦ מתי נכתבה המשנה
- ♦ "חסורי מחסרא והכי תגני"
- ♦ להישבע עבור הזולת
- ♦ הודעת פטירה בלי תאריך מדוייק

- ♦ מעמדם ההלכתי של כתבי היד העתיקים
- ♦ הנחשפים לאור עולם
- ♦ מדוע נשלחה אגרת כתובה בין השורות?
- ♦ איסור כתיבת תורה שבעל פה

דבר העורך

שש שיניים

סיפור מרתק הגיע אלינו מפי מקור מהימן ביותר, על יהודי פשוט, או כפי שהיה אומר הרבי מקוצק "פשוט יהודי".

לפני שנים אחדות נסע אברך באוטובוס והתיישב ליד אדם בא-בימים. עומס תנועה כבד פתח את הריצבות לשונם ולאחר משפטי פתיחה קצרים הכריז היהודי המבוגר: "איך בין א-יום כיפר איד!" - אני יהודי של יום-כיפור!

מבטי התמיהה של בן שיחו המריצוה להסביר את דבריו: **הייתי** חייל בברית המועצות בתקופת יוסף סטלין מטיל האימה. השירות בצבא היה במשך שלש מאות ששים וחמישה ימים בשנה, בלא הפוגה! רק מי שלקה במחלה קיבל חופשה מדוייקת בהתאם למחלתו. למשל, מי שעקרו לו שן, זכה בחופשה בת עשרים וארבע שעות.

עתה אפתח את פי ותספור כמה שיניים חסרות לי! **הישיש** פתח את פיו, הצביע על ששה חללים ששימשו פעם כמשכנן של שיניים בריאות וטובות, והמשיך לספר: בכל ערב יום כיפור הייתי מתייצב במרפאה, "מתפתל" מייסורים ומצביע על אחת משיני, שכמובן נעקרה על אתר. הכאבים היו קשים ביותר, אך כך זכיתי לשמור על יום הכיפורים.

שש שיניים = ששה ימי כיפור!
כסופרו הדברים לאחד מגדולי ישראל שליט"א, זלגו עיניו דמעות בעודו מפטיר כי כח מופלא זה הוא מכוחו של אברהם אבינו ע"ה אשר מסר נפש בכל המצבים למען רצון ה', והוא שהוריש לבניו כח זה להיות עם סגולה.

ראוי המעשה הזה להחקק על לבנו. **לא** מעטים הם הקשיים הניצבים בפני המבקש לקבוע עיתים לתורה, אך זאת נדע ונזכור: איננו עם רגיל, איננו אנשים רגילים; כמשקל החובה שהוטלה על שכמנו, חוננו בכוחות ייחודיים כדי לקיימה.

★ ★ ★

ומכאן למשל יפה שסיפר משתתף בשיעור דף היומי, בעת עריכת סיום מסכת. הלומד ביקש להמחיש את השינוי שחל בהרגשתו מני החל להשתתף בשיעורי הדף היומי.

דף סט/א איבעיא להו לרבי יוחנן

מעמדם ההלכתי של כתבי היד העתיקים הנחשפים לאור עולם

מגמתנו הסיקו הקדמונים את אחד הכללים החשובים ביותר בהוראת הפסיקה הלכה למעשה, כפי שמנסחו הש"ך (קיצור בהנהגות איסור והיתר, אות ח) בקצרה: "כל מקום שדברי הראשונים כתובים על ספר והם מפורסמים והפוסקים האחרונים חולקים עליהם, הולכים אחר האחרונים" [ועיי"ש שהדברים אינם מוסכמים]. בהמשך דבריו מציין הש"ך כי מדובר בפוסקים גדולי-עולם שבסמכותם להכריע שלא כדעת קודמיהם. "אבל אם נמצאה תשובת גאון ולא עלה זכרונו על ספר... אין צריך לפסוק כאחרונים שאפשר שלא ידעו דברי הגאון, ואם ידעו היו חוזרים בהם". מקור הדברים בתשובות המהרי"ק (שורש צ"ב).

מעניין לציין, כי סברה זו כותב גם המהר"ם אלשיך (סימן ל"ט, ומובא בש"ך, חו"מ שם ס"ק כ"א) ומכחה הוא מכריע הלכה שלא כמהרי"ק בעניין מסויים, כי אילו היה המהרי"ק יודע דברי ראשונים מסויימים בהלכה זו ודאי היה חוזר בו...

ראייה ליסוד חשוב זה מביא המהרי"ק מדברי הראשונים בסוגייתנו.

גמרתנו מספרת כי רבי שיגר מכתב לרב ובו תשובה הלכתית במענה לשאלה שהופנתה אליו. לימים רבי יוחנן חלק על הוראה זו, והגמרא מסתפקת אם רבי יוחנן ידע את הנאמר במכתבו של רבי, וגם אם לא ראם, האם היה חולק עליהם אילו ראם. הגמרא דנה בדברים ואינה מגיעה לכלל הכרעה.

בתלמוד מצויות מחלוקות רבות עד למאד, וכמעט אין בנמצא שהגמרא תנסה לברר אם החולק ידע את דעתו של בר הפלוגתא שלו. במה התייחד מקרה זה? רב האי גאון מסביר, כי הנידון בגמרא מבוסס על כך שבמקרה של מחלוקת "הלכה כבתראי". כלומר, הלכה כדעה שנקטה בדורות מאוחרים יותר, לפי שאם הם ראו את דברי הדורות הקודמים להם ובכל זאת חלקו עליהם, כך יש לפסוק הלכה. לפיכך דנה גמרתנו, אם במקרה זה ראה רבי יוחנן את דברי רבי שקדמו לו וחלק עליהם, או שמא לא היה מודע להם. המהרי"ק מסביר, כי בדרך כלל אנו מניחים כי האמורא ידע את דברי הקודמים לו, אך מאחר שהוראת רבי ניתנה במכתב אישי, התעורר הספק אם דבריו היו ידועים לרבי יוחנן.

רב האי גאון חותם, כי במקרה שבו הסתפקה הגמרא, מאחר שהגמרא אינה מכריעה את הספק, עלינו לנקוט הלכה כדעת רבי אותה הביע במכתבו ולא כדעת רבי יוחנן, שכן, "אין מחזיקים מחלוקת מספק" - אנו משתדלים למעט במחלוקת, ולפיכך אנו מניחים כי רבי יוחנן לא ראה את דברי רבי, ואילו היה רואה אותם היה חוזר בו.

מכאן נלמד למקומות אחרים: אף שנפסק מה שנפסק, כאשר מתגלות דעות אחרות הרי אנו אומרים שיש להניח שלא ידעו אותם פוסקים ואילו ידעו היו חוזרים בהם.

זעילוי נשמת

מרת **פראדל גיטל גומבו** ע"ה
ב"ר שמואל ז"ל
נלב"ע כ"ה בניסן תשס"א
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו - ארה"ב

זעילוי נשמת

הר"ר **זרח פלוק** ז"ל
ב"ר מרדכי ז"ל
נלב"ע כ"ח בניסן תשי"ט
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו ידידנו
הר"ר **אברהם פלוק** ומשפ' שיחיו - ת"א

זעילוי נשמת

הר"ר **יהודה לייב (אריה) קלמן** ז"ל
ב"ר מאיר צבי ז"ל
נלב"ע כ"ב בניסן תשע"ג
תנצב"ה
הונצח ע"י בתו וחתנו
יוסף (רמי) זוגל מלכה קליין בני ברק

יש להדגיש, שהמדובר כאן בתשובות קדמונים מוסמכים שברור ללא כל ספק כי בדורם התקבלו כפוסקי הלכה מובהקים ומוסמכים. אך אין לשנות הלכה בעטיים של כתבי יד שנמצאו וסמכותם אינה מבוססת, ויתכן כי נגנזו בימים ההם מפני שיבושים או מפני שלא היו מוסמכים דיים (ראה חזון איש קובץ אגרות א' ל"ב ועוד).

דף סט/א תלה ליה רב לרבי

מדוע נשלחה אגרת כתובה בין השורות?

גמרתנו מספרת שרב שיגר שאלה הלכתית לרבי, ו"תלה ליה רב לרבי בני חטי". רש"י מפרש כי כוונת הגמרא שאת השאלה הוא כתב בין שורותיה של אגרת שלומים שכתב אליו. בעלי התוספות מביאים פירוש דומה בשם רבינו חננאל: "שאלות הרבה שאלו, והיו אגרות תפורות זו לזו, ובין אותן תפירות כתב שאלה זו".

מדוע רב לא שלח את השאלה כתובה וערוכה כתקנה?

השיטה מקובצת מביא בשם הר"י מיגאש, כי מסתבר שבעת כתיבת אגרת השלומים עדיין לא התעוררה בקרב השאלה ולאחר מכן כשעלתה השאלה, כתבה בין שורות האגרת.

מדוע מצאה הגמרא לנכון לציין פרט זה, הנראה שולי בלא כל משמעות לדורות?

ובכן, במאמר הקודם הבאנו מדברי הראשונים המתייחסים להתחבטות הגמרא אם רבי יוחנן, אשר פסק הלכה בניגוד לכתוב באגרת זו, ידע את תכנה אם לאו, ומבארים, כי הגמרא מסתפקת אם רבי יוחנן ידע את האמור בה ובכל זאת חלק על דבריה, או שמא לא ידעם, מפני שכלל נקוט בידינו, כי פוסקים אחרונים החולקים על קודמיהם - הלכה כאחרונים, אשר שקלו את כל הצדדים והכריעו כפי שהכריעו, ולפיכך נדרשה הגמרא לברר אם ידע רבי יוחנן תוכנה של אגרת פרטית זו. לאור דבריהם נקל להבין שהגמרא מציינת כי היתה זו אגרת שלומים, וממילא פחות מסתבר שרבי יוחנן התוודע לה.

איסור כתיבת תורה שבעל פה: המהר"ם ש"ף מסביר בדברי רש"י כי רב נהג כך בכוונה תחילה; הן ידוע כי תורה שבעל פה אסור לכתוב, ורק כשהחלה ירידת הדורות וחז"ל חששו שתשתכח תורה מישראל, חלילה, התירו לכתוב משום "עת לעשות לה' הפרו תורתך". בימי רב איסור זה היה עדיין בתקפו ומשום כך רב לא כתב את דבריו באופן רגיל, כי אם באופן שונה.

דבריו של המהר"ם ש"ף מובילים אותנו לברר באיזו תקופה הותר איסור כתיבת תורה שבעל פה. **מתי נכתבה המשנה:** נושא זה שנוי במחלוקת ידועה בין איתני עולם. הרמב"ם (בהקדמה לספרו משנה תורה) כותב כי רבינו הקדוש, מסדר המשנה, העלה את המשניות על גבי הכתב. לדעתו, איפוא, כבר בתקופת רבי, שלשה דורות לאחר חורבן בית המקדש השני, הותר האיסור. יש ראשונים שמבואר מדבריהם כי רבי סידר את המשניות ואת נוסחן אך לא כתבן לפי שבתקופתו עדיין נהג האיסור שאין לכתוב תורה שבעל פה (ראה מהר"ץ חיות בבא מציעא פה/ב).

המהר"ם ש"ף נוקט, איפוא, כי בתקופת רבי עדיין לא הותר האיסור [דברי המהר"ם ש"ף עדיין טעונים ביאור, מפני שאיסור כתיבת דברי תורה שבעל פה מתייחס לכתובה שנועדה כדי שרבים ילמדו ממנה, אך רשאי חכם לכתוב דברי תורה לעצמו, כפי שידוע שהיו להם מגילות שכונו "מגילות סתרים", בהן רשמו לעצמם דברי תורה, וכונן "סתרים" מפני שטמנון כדי שלא ילמדו הרבים מתוכן. מאחר שאגרת זו היתה פרטית, ולא נועדה ללימוד לרבים, היא לא נכללה באיסור].

"חסורי מחסרה והכי קתני": לאור שיטתו של הרמב"ם מסביר הגאון מוילנא זצ"ל (הובא בשמו בהקדמה לספר פאת השולחן) את המשפט הנפוץ כל כך בתלמוד: "חסורי מחסרה והכי קתני". פעמים רבות כאשר הגמרא מתקשה בהבנת לשון המשנה, היא מסבירה כי בעצם המשנה חסרה מילה, משפט, או משפטים אחדים ועם שילובם ניתן להבינה.

אין כאן גירסאות שהשתבשו במהלך השנים, מסביר הגר"א, אלא לאור שיטת הרמב"ם, שרבינו הקדוש גם כתב את המשניות, ניתן להסביר כי בכוונה תחילה הוא חיסר והשמיט היכן שרק היה אפשר, כי אמנם הותר לכתוב תורה שבעל פה, אך הוא ביקש להמנע מכך היכן שאין כורח בדבר. **האיסור לא הותר לחלוטין:** ראוי לציין, כי לדעת החתם סופר זצ"ל (שור"ת, או"ח סימן ר"ח), איסור כתיבת תורה שבעל פה לא הותר לחלוטין באופן גורף, אלא האיסור נותר בתקפו ומותר לכתוב דברי תורה רק אם הם עומדים במטרה שלשמה הותר האיסור - "עת לעשות לה' הפרו תורתך", שלא תשתכח תורה מישראל.

דף עה/א ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה

להישבע עבור הזולת

תמיהה רבתי בהבנת גמרתנו הביאה את רבי ישראל איסרליין, בעל תרומת הדשן למסקנה כי אדם יכול להשבע בשם חברו! [רבי ישראל חי לפני כשש מאות שנים. היה מגדולי רבני אשכנז, ורבים מפסקיו

מעשה בכפרי שמימיו לא ראה את קירותיו הפנימיים של בית הדין האזורי. ימיו התנהלו בשלווה על מי מנוחות. בין הצריף לשוקות ובין הלול לבית הכנסת המקומי. שנים ניקרה במוחו המחשבה: "בית דין? על מה ולמה! על מה כבר אפשר להתווכח? דמינו הצר לא אפשר לו לדאות על כנפיו כדי לצייר תרחישים מסוגים שונים, ובתמיהה רבתי זו הוא העביר את ימיו ושנותיו, עד...

עד שהדברים נגעו לכיסו.

לחמאה.

מאז הוא זוכר את עצמו היה עומד בכל בוקר יום שלישי ליד ביתו של בעל הרפת כדי לקנות חמאה. "קילו חמאה", היתה קריאתה של אמו מלווה אותו בצאתו מן הבית. האם התיששה זה מכבר, הוא כבר אינו הולך אל המחבצה אלא שולח את ילדיו שלו, בעל הרפת הלך לעולמו ובנו ממלא את מקומו, אבל החמאה אותה חמאה, והטעם - אותו טעם עליו אהב להתמגג.

בשנים האחרונות החל לחוש בידיו הלמודות כי גוש החמאה שוקל פחות מבימים ימימה. חשדותיו הלכו והתחזקו, עד שעשה מעשה ושקל את הגוש על משקולתו ואימת את חששו. בפנים זעופות הוא פנה אל בעל המחבצה והטיח בפניו את האשמה תוך דרישה להחזר כספי של כל התשלומים המנופחים. "שילמתי על קילו וקיבלתי 800 גרם! הב את כספיו!".

- **תבע** אותי לדין תורה", הגיב הלז.

דיין בא בשנים שכבר ראה הכל, הביט בנחת במשקולת שהביא הלז ובמאזניים בהן הניח התובע גוש ברזל במשקל קילו מחד גיסא, ואת גוש החמאה מחד גיסא, ופנה בחביבות אל בעל המחבצה ושאלו: האם אתה מודה שבמשך שנים הוא משלם לך עבור קילו חמאה בכל יום שלישי?".

- **כן**, מודה".

- **וכיצד** אתה מודד קילו זה? היש בבית מסחרך

מאזניים פגומים?!"

- **כבודו**, התובע הנכבד עוסק באפייה. בכל יום אני שולח את בתי לרכוש ממנו לחם ב...משקל קילו. את הלחם הלזה אני מניח בצד אחד של המאזניים, וכנגדו אני מודד לו גוש חמאה, עד שהמאזניים משתווים...".

הדבר יצא מפי החובץ לפני האופה חפן.

לקול צחוקם של הלומדים הסביר הנואם: בעבר, לפני שזכיתי לקבוע עיתים לתורה הייתי משכנע את עצמי כי הזמן שאאלץ להקדיש לצורך הלימוד יגרע מזמני ולא אוכל למלא את כל המוטל עלי. היום אני יודע כי ככל שאני קובע עיתים לתורה ומקדיש לכך זמן רב יותר, המטלות האחרות שעלי למלא - פוחתות והולכות. האם לא כך אמרו חכמינו זכרונם לברכה: "כל המקבל עליו עול תורה, מסירים ממנו עול דרך ארץ?!"

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. ספק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף ע/א מצוה לקיים דברי המת

צ'ק בקבר

עשיר מופלג מת בירושלים. לפני מותו הורה להניח את כל ממונו בקברו. באו יורשיו לפני רבי שמואל סלנט בשאלה, מה עליהם לעשות.

יעץ להם: כתבו צ'ק כסכום כל הונו והניחו בקברו... (כתבי רבי שמואל מסלנט).

דף עא/ב תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי

אישי ובעלי

'בעל' מורה על הקניין; קניינו של הבעל באשה. 'אישי' מורה על האישות והקירבה. בעת שהשגחת השי"ת היתה נסתרת וההנהגה היתה נראית

הובאו להלכה בשולחן ערוך וברמ"א.

בשעה שבני ישראל נכנסו לארץ ישראל, הם נצטוו להרוג את כל יושביה החוטאים. הגבעונים אשר חרדו מן הצפוי להם, עטו בגדים ישנים ומאובקים על גופם, הכניסו לחם עפש לצקלונם והתייצבו לפני יהושע בן-נון כעם שנדד ממרחקים לשמע גדולתם של ישראל, מחמת חפצם להסתופף בצילם. באותו מעמד יהושע ונשיאי העדה נשבעו להם כי לא תיפול שיערה משערות ראשם וכתרו עמם ברית. לאחר מכן התגלתה התרמית, אך יהושע בן נון קיים את בריתו ולא אונה להם כל רע. מיני אז הם מכונים "נתינים", על שם שיהושע נתנם חוטבי עצים ושואבי מים.

מדוע לא בטלה השבועה? הן יש לה "פתח" שאין כמוהו, שהרי אם היה יודע כי מעממי הארץ הם, ודאי לא היה נשבע להם! בשאלה זו עוסקת גמרתנו והיא מביאה את תשובותיהם של רבי יהודה וחכמים [לדעת רבי יהודה מאחר שהשבועה נעשתה על דעת רבים, אין לה הפרה. לדעת חכמים - מפני חילול ה'].

מדוע ישראל היו מחוייבים לשבועה? השאלה המתבקשת היא, הא ניחא יהושע בן נון ונשיאי העדה נותרו נאמנים לשבועתם, אך מדוע בני ישראל לא הרגום? הן הם לא נשבעו!

מכאן הסיק רבי ישראל (שו"ת, חלק ב' סימן רנ"ד) כי אדם יכול למנות את חבריו להשבע עבורו! יהושע בן נון ונשיאי ישראל הם כשליחים של העם ולפיכך שבועתם חייבה את הכל. למסקנה זו הגיעו גם הרדב"ז (שו"ת, חלק א' סימן י"ח) וה"ם של שלמה (בבא קמא, פרק הגוזל סימן ל"ז).

בחיזוק זה, ששבועה יכולה להעשות על ידי שליח, דנו רבותינו האחרונים, ביניהם בעל קצות החושן (סימן קכ"ג ס"ק ד') אשר הוכיח להיפך מדברי בעלי התוספות (נזיר יא/א ד"ה דהוי) וראשונים נוספים הנוקטים כי אדם אינו יכול למנות שליח שיקבל נזירות עבורו. מאחר שקבלת נזירות כשבועה ונדר היא, כלומר, נזירות היא התחייבות שאדם מקבל על עצמו, מכאן אנו למדים, כי כל סוג של התחייבות שאדם מקבל על עצמו [שבועה היא התחייבות על גוף האדם, ונדר הוא התחייבות המתייחסת לחפץ, שאוסר חפץ זה עליו] אינו יכול להתחייב על ידי שליח.

מדוע, איפוא, שבועת יהושע בן נון ונשיאי ישראל חייבה את כל העם? הקצות החושן מצדד כי תוקף שבועתם לא היה מדין שליחות, אלא מפני שלראשי העדה וטובי העיר יש כח לחייב בשבועתם את כל העם, מתוקף תפקידם כראשי הקהל וממוניו.

טבעית היו קוראים לו 'בעלי' על שם קניינו אותם וממשלתו עליהם המשפיעה להם מטובו על ידי משרתיו. לעתיד לבוא, כאשר ישכון בתוכם, יראה כביכול כאיש לאשה המשפיע לה שפע באופן ישיר וגלוי. או אז יקרא הקב"ה "איש" ולא כמו עד אז - "בעלי" (חיזושי המלבי"ם).

דף עב/א טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה

בכית אבל אין שואלים

אמרו על כך בישיבות ליטא: מדוע בית אבל עדיף מבית משתה?

לפי שבשמחת חתונה שואלים את זה שאינו נשוי "אימתי יגיע זמנך?" מה שאין שואלים בבית אבל...

דף עד/א הא נתפשה מותרת

לימוד לשמה

הגמרא לעיל (נא/ב) אומרת שאפילו תחילתה באונס וסופה ברצון מותרת.

אמר הגר"א מוילנא: מכאן שמי שלומד תורה או החל בקיום מצווה לשמה, ותוך כדי כך נזדמנו לו פניות, שעדיין מעשיו בבחינת "לשמה"... (עץ החיים, עמוד תכ"ד).

דף עה/א וחד מינייהו עדיף כתרי מינן

בארץ ישראל - אחד כשניים

אומרים בשם המהר"י עמדין כי בארץ ישראל אין הקפדה על לימוד תורה בשנים דוקא. ניתן ללמוד ביחידות.

רמז על כך: "חד מינייהו עדיף כתרי מינן"... (אמירה יפה, ג).

דף עו/א המחליף פרה בחמור

הודעת פטירה בלי תאריך מדוייק

ויכוח עז ניטש בין גדולי הפוסקים על אחד הכללים היסודיים ביותר בדיני חזקה. תחילתו במעשה שאירע. אדם קיבל הודעה כי אחד משבעת קרוביו נפטר לבית עולמו בחודש הקודם, אך ההודעה לא כללה תאריך מדוייק, כל שנמסר לו הוא שקרובו נפטר בחודש הקודם. כידוע, אם הקרוב קיבל את הידיעה בתוך שלושים הימים לפטירה, עליו לשבת 'שבעה' ולנהוג דיני אבלות, אך אם קיבלה לאחר שלושים יום, הרי הוא יושב שעה אחת ותו לא.

'חזקה' שנפטר באחרונה: הקרוב דן לא ידע כיצד עליו לנהוג, כי לא ידע אם קרובו נפטר בתחילת החודש הקודם, ונמצא שעברו יותר משלושים יום, או שנפטר בסוף החודש הקודם וקבלת הידיעה היא בתוך שלושים הימים לפטירה. המהר"ם מינץ (שו"ת, סימן ס"ה), הרדב"ז (שו"ת, חלק א' סימן ס"ב), מהר"י בר לב (שו"ת, חלק ג' סימן ע"ב), הב"ח והש"ך (י"ד סימן שצ"ז ס"ק ב) הכריעו כולם כי מצד דיני "חזקה" עליו לשבת שבעה.

נבחר את הדברים.

"חזקה" קובעת את הנהגת האדם ב"ספקות". כאשר איננו יודעים אם דבר מסויים השתנה ממצבו הקודם, ה"חזקה" קובעת כי יש להעמיד את הדבר על חזקתו הקודמת ולומר כי מאום לא השתנה מני הידיעה הברורה האחרונה שהיתה ברשותנו. לפיכך, אם קיים ספק לגבי אדם מסויים אם עודו בין החיים, החזקה קובעת שיש להתייחס אליו כאל מי שחי בוודאות. לפיכך אומרת הגמרא במסכת גיטין (כח/א), מקריבים קרבן חטאת שהוקדש על ידי אדם חולה המתגורר במרחקים, מפני ש"מקריבים אותו בחזקת שהוא חי" ואין חוששים שמא מת. אלמלא החזקה אסור היה להקריבו, מפני שאין מקריבים קרבן חטאת של אדם מת.

גם בסוגיינתנו אנו למדים כי אשה שנישאה והתגלו בה מומים, אין בעלה רשאי לדרוש את ביטול הנישואין כמקח טעות, אם ידוע בבירור כי זמן מה לפני הנישואין לא היו בה מומים אלה, שכן החזקה קובעת שעד שלא התגלו המומים - הם לא היו, כי נותר מצבה כשהיה לפני כן, אלא הם נוצרו בה לאחר נישואיה.

מעתה, הכריעו הפוסקים, לגבי אדם שאנו מסופקים אם נפטר בתחילת החודש או בסופו, עלינו לנקוט כי הוא נפטר ביום האחרון של החודש, מפני החזקה הקובעת, שכל עוד לא נודע בבירור שהוא מת, הרי הוא חי.

"התחברתי והרגשתי את מתיקות התורה"

בדרך, בבית, בעבודה,

24 שעות

ביממה

מתחברים לשיעור המרתק

להאזנה חייגו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגילה

אולם, הט"ז (שם, ס"ק ב') חולק מכל וכל על דבריהם וגם הוא מביא סימוכין לדבריו מתוך סוגייתנו.

את שיטתו פורס הט"ז על פני הנתון הידוע לכל בר-אנוש - "כל חי עומד למות". החיים הם מציאות זמנית. עתה עלינו להבדיל בין מקרה שבו הידיעה האחרונה הברורה שבידינו היתה כי הוא חי, לבין מקרה שבו הידיעה האחרונה שבידינו היתה כי הוא מת.

במקרה בו עוסקת הגמרא במסכת גיטין, אדם חי שיש מקום להסתפק אם נפטר, מכח החזקה עלינו להותיר את הידיעה הברורה האחרונה על כנה ולפיקך נקבע כי הוא חי. ברם, במקרה שבו אנו עוסקים, שלא נודע מתי נפטר, הן הידיעה הברורה האחרונה שבידינו היא כי הוא כבר מת! ואין כל עילה למתוח את תקופת חייתו עד קצה הימים שלגביהם אנו מסופקים.

ההגדרה ההלכתית לשיטתו של הט"ז היא "חזקה העשויה להשתנות". כלומר, כאשר השינוי כבר נעשה ["חזקה זהשתא"], אין מכריעים לפי החזקה הקודמת.

אחת ההוכחות שמביא הט"ז לביסוס שיטתו נעוצה בסוגייתנו. בגמרא נאמר, כי אם אדם מכר חמור, והחמור לא היה ליד הקונה והמוכר בעת המכירה ולאחר מכן התגלה פגרו של החמור ואין ידוע אם היה חי בעת המכירה - הקונה הפסיד, או שכבר מת בעת המכירה - המוכר הפסיד, כך הדין: על בעל החמור להוכיח כי הוא היה חי בעת המכירה.

לכאורה, שואל הט"ז, לפי שיטת הפוסקים שהורו כי מחמת "חזקת חי" אנו מניחים כי הוא היה חי עד היום שבו ברור כי מת, מדוע על בעל החמור להוכיח כי חמורו היה חי? אין זאת אלא שאם כבר ידוע לנו שמת, אין החזקה קובעת כי הוא היה חי במשך התקופה שלגביה אנו מסופקים [אולם נידון סוגייתנו הוא "להוציא ממון" מהמוחזק, ולכן אין מועילה חזקה זו. אבל כאשר אין החזקה באה להוציא ממון, אין ראייה לכאורה, ועיין בשב שמתתא שער ג' פרק ח' וברשימות בשמתתא שם, אות קנ"ז].

דף עה/א וחד מינן כי סליק להתם עדיף כתיב מינייהו

ההרגל וטבע

מבאר רבי בצלאל אשכנזי: ארץ ישראל מוכשרת ללימוד מצד טבעה - אוירא דארץ ישראל מחכים. בני בבל מוכשרים ללימוד מצד ההרגל: הם הורגלו ללמדו בחריפות. צירוף ההרגל וטבעה של הארץ הוא השילוב הטוב ביותר. (שיטה מקובצת).

לעילוי נשמת

הר"ר **נחום Natahn Stark** ז"ל

ב"ר אברהם אשר ז"ל

נלב"ע כ"ו בניסן תשל"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

ר' **אבינועם אשכנזי** ז"ל

ב"ר צבי ז"ל נלב"ע כ"ב בניסן תשס"ד

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידנו
עו"ד **צבי אשכנזי** ומשפ' שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **מיכאל ארדן** ז"ל ב"ר משה אלתר ז"ל

נלב"ע כ"ד בניסן תשל"ב **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר
בכל יום משנה אחת
הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!
חייג עכשיו:
1-700-500-151

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

